

Sigtuny i Yorku pokazuje, że były one ok. 1000 r. wymieniane przez wędrownych mistrzów. Rekonstrukcja ich podróży jest właśnie możliwa dzięki identyfikacji tych stempli. Ponieważ wybijanie własnej monety było pochodną chrystianizacji, nie należy wykluczyć, że transfer technologiczny zainicjowany został przez kręgi kościelne.

Nakreślone trzy obszary głównych zagadnień związanych z ekonomią, stosunkami dynastycznymi oraz siecią powiązań kościelnych wskazują na luki w stanie badań nad wczesnym średniowieczem nie tylko w Polsce, ale i w całej Europie Środkowo-Wschodniej. Po raz kolejny okazało się, jak ważne w mediewistyce są badania komparatystyczne, które w obliczu niewielkiej liczby źródeł są często jedyną metodą odpowiedzi na pytania badawcze. Referaty z konferencji mają zostać opublikowane.

*Dariusz Adamczyk
(Niemiecki Instytut Historyczny
w Warszawie)*

Konferencja „Znaleziska monet od antyku po wczesną nowożytność”

W dniach 11–14 września 2012 r. odbyła się w Českém Krumlově konferencja „Nálezy mincí od antiky po raný novověk / Münzfunde von der Antike bis die frühe Neuzeit“. Była to już trzecia konferencja pod tym tytułem, co świadczyć może o tym, że stała się wydarzeniem cyklicznym. Tegoroczne spotkanie zorganizowane zostało przez Instytut Filozofii Czeskiej Akademii Nauk, Centrum Studiów Mediewistycznych Czeskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu Karola w Pradze oraz Czeskie Muzeum Narodowe we współpracy

z Mennicą Czeską. W czasie rozłożonych na pięć sesji obrad wysłuchać można było trzydziestu czterech referatów wygłoszonych po czesku, słowacku, angielsku, polsku i niemiecku. Tematy wystąpień koncentrowały się przede wszystkim wokół znalezisk monetarnych z terenów Czech, Polski i Słowacji, choć nie zabrakło kilku wyjątków.

Konferencję rozpoczął dr Ján Hunka od podsumowania projektu „Nálezy mincí na Slovensku V”, którego celem było skatalogowanie wszystkich monet znalezionych na terenie Słowacji w latach 1994–2011. Efektem pracy było zebranie ok. 10 000 numizmatów od monet greckich i celtyckich po te pochodzące z lat 40. i 50. XX w.

W tym miejscu nastąpiła jedyna zmiana w programie konferencji, co świadczyć może zarówno o dobrej organizacji jak i znacznym zdyscyplinowaniu referentów, którzy nie tylko karnie stawili się na obradach, co nie zawsze przecież się zdarza, ale także starali się nie przedłużać swoich wystąpień. Drugi punkt programu, referat dra Luboša Polanského przeniesiono bowiem na drugi dzień obrad. Zamiast tego zrealizowano od razu trzeci punkt, tj. referat prof. Borysa Paszkiewicza, który mówił o nowoujawnionych elementach skarbów brakteatowych z Lubomi (2007) i Krakowa (1999). Na podstawie ich analizy postulował uściślenie datowania jednego z brakteatów morawskich. Nie zabrakło również uczyty dla oczu, którą stanowiło zdjęcie szerokiego brakteatu epigraficznego Kazimierza Sprawiedliwego. Dodatkowo referent omówił znalezienie w izraelskiej Akce denara jednego z czeskich królów, którego identyfikację utrudnia nieczytelna legenda (autor referatu zaproponował przypisanie monety Przemysłowi-Otokarowi I). Znalezisko to wywołało wśród zgromadzonych

ożywioną dyskusję na temat okoliczności, w jakich moneta ta mogła trafić do Palestyny.

Drugi dzień konferencji rozpoczęło wystąpienie Marcina Rudnickiego na temat genezy i datowania bojskich monet z przedstawieniem Ateny Alkidemos. Autor zaproponował również typologię tych monet ze względu na zmiany w ich ikonografii i postępującą barbaryzację.

Temat monet celtyckich kontynuował dr Jiří Militký, który przedstawił wyniki badań na stanowisku Žehuň koło Kolína, gdzie znaleziono ponad osiemdziesiąt numizmatów. Znajdźiska stały się dla referenta punktem wyjścia dla rozważań nad centrami produkcji w Czechach jak i obiegiem monetarnym szczególnie w okresie La Tène C1-C2. Zupełnie inne podejście do mennictwa bojskiego przedstawiła Justyna Szwed, która zaproponowała uzupełnienie dotychczasowych metod interpretacji ikonograficznych o trzystopniową analizę Erwina Panofskyego. Referat Juliusa Fröhlicha, na temat rzadkich (np. unikatowy obol typu Nauheim) bądź niepublikowanych dotąd znalezisk monetarnych z terenów oppidum w Stradonicach oznaczał powrót do bardziej tradycyjnych metod analizy monet celtyckich. Ich wynikiem jest według autora wnioski, że oppidum w Stradonicach funkcjonowało co najmniej do połowy I w p.n.e.

Kolejne wystąpienie zerwało z tematyką celtycką i oznaczało przejście do okresu rzymskiego. Jego autorem był Evgeni I. Paunov, a tematem skarb rzymskich denarów z Guljancy w północno-centralnej Bułgarii, którego przeważająca część znajduje się obecnie w kolekcji Czeskiego Muzeum Narodowego. Referent skupił się na najbardziej interesujących artefaktach, tj. naśladownictwach, zarówno bitych jak i odlewanych, hybrydach i monetach z na-

cięciami testowymi, posrebrzanych czy z widocznymi *graffiti*. Obecność dwóch bezspornych naśladownictw dackich, dwóch hybryd i kilku naśladownictw odlewanych wskazuje według autora na związek skarbu z działalnością geto-dackiego władcy, Burebisty.

Następny referat, który wygłosili wspólnie prof. Aleksander Bursche i dr David Wigg-Wolf dotyczył planowanego projektu badań nad barbarzyńskimi imitacjami rzymskich monet. Dr. Ulrich Werz wygłosił natomiast referat, który uzupełnia dyskusję na temat roli kobiet w rzymskiej polityce, opartą do tej pory głównie na źródłach pisanych. Autor przedstawia w nim wyniki analizy rzymskich monet ze względu na obecność na nich żeńskich przedstawicieli rodzin cesarskich.

Popołudniowa sesja zaczęła się od chwili wytnienia od monet rzymskich. Dr Bernward Ziegeus przedstawił bowiem referat na temat celtyckich naśladownictw monet Lizymacha z terenów Bawarii i Szwabii. Na podstawie faktu, że są to naśladownictwa dosyć wierne, autor sądzi, że na tych odległych od Tracji terenach musiały również krążyć oryginalne monety tego władcy.

Powrót do tematyki numizmatów rzymskich nastąpił wraz z kolejnym referatem dotyczącym planowanych dopiero badań. Kamil Kopij przedstawił w imieniu kierowanego przez dra hab. Jarosława Bodzka zespołu (w którego skład wchodzi również: Katarzyna Lach, Emilia Smagur i Piotr Wysocki) wstępne założenia projektu *Die Fundmünzen der Römischen Zeit in Polen: Klempolen*. Następnie Andrzej Romanowski przedstawił wyniki wnikliwej analizy drugowiecznego barbarzyńskiego naśladownictwa denara rzymskiego znalezione w 2008 r. na stanowisku kultury przeworskiej w Osinach (powiat Grodzisk

Mazowiecki). Referat skupił się przede wszystkim na próbach identyfikacji wzorca lub wzorców dla tej monety. Kolejny referat autorstwa Dagmar Kašparovej dotyczył znalezisk rzymskich monet z Siscii, które znajdują się obecnie w kolekcji Muzeum Ziemi Morawskiej.

Część konferencji dotyczącą monet rzymskich zamykało wystąpienie Anny Zapolskiej o napływie brązowych monet rzymskich w rejon Morza Bałtyckiego. Głównym celem referatu była odpowiedź na pytania o to, skąd i kiedy monety te napłynęły oraz, czy napływ ten nastąpił za pośrednictwem plemion germańskich, czy też bezpośrednio poprzez kontakty z rzymskimi kupcami.

Historią znalezisk zajęli się dr hab. Jarosław Bodzek i Mateusz Woźniak, w wygłoszonym przez tego drugiego referacie, którego przedmiotem była analiza informacji dotyczących znalezisk monetarnych zawartych w dziełach proboszcza żywieckiego Franciszka Augusta (1782–1845). Wystąpienie zakończyło się ożywioną dyskusją o przydatności tego typu relacji dla współczesnych badań numizmatycznych.

Najbardziej żywością dyskusję wywołało jednak wystąpienie prof. Petra Vorla o znaleziskach monet późnośredniowiecznych z Domažlic. Znalezisk dotyczył również kolejny referat, wygłoszony przez dra Mirosłava Husa. Autor omawiał w nim odkryte w 2010 r w Karlovicach monety z okresu *Kipper und Wipper*.

Drugiego dnia obrad zakończył dr Luboš Polanský mówiąc o unikatowym depozycie znalezionym we wsi Podlázky, który złożony został ok. 1000 r. W skład tego bezprecedensowego znaleziska wchodziło nie tylko dwadzieścia pięć monet (całych bądź we fragmentach), ale także srebrna biżuteria, zabytki ołowiane i fragment szkła lub kryształu.

Po zakończeniu obrad odbyło się przyjęcie, które okraszone zostało pokazem wybijania brakteatów oraz wykładem na temat kolejnych etapów ich produkcji w wykonaniu Petra Hrubego.

Trzeci dzień konferencji rozpoczął się zwiedzaniem krumlowskiego zamku wraz z pokazem tamtejszej kolekcji numizmatycznej (typowego zbioru arystokratycznego, bardzo wysokiej klasy), a obrady tego dnia zainaugurował Josef Pazour z Czeskiej Mennicy Państwowej, który zaprezentował współczesne techniki wybijania monet od projektowania stempli po sam akt wyłaczania krążków.

Właściwą część naukową zaczęli Jan Videman i dr Nadá Profantová referatem na temat znaleziska kilkudziesięciu denarów cesarza Ludwika Pobożnego w Jedomělicach koło miasta Slaný. Autorzy łączą ten skarb z czeskim poselstwem na zjazd we Frankfurcie i datują jego zdeponowanie na 822 r.

Kolejne wystąpienie autorstwa Jiříego Ryanta dotyczyło znaleziska siedemdziesięciu praskich groszy z okolic Českého Brodu, z których ponad 90% stanowiły monety Władysława II.

Następnie swój referat wygłosił Petr Hrubý, który skupił się na problemie rozpoznania archeologicznych pozostałości procesów wydobywania i rafinacji srebra w średniowiecznych Czechach i na Morawach.

Powrót do odkryć samych monet nastąpił wraz z referatem Petra Schneidera, który zaprezentował znalezisko brakteatów z hebrajską legendą ze wzgórza Anenský vrch koło Mikulova. Autor przedstawił to wyjątkowe znalezisko w kontekście innych tego typu artefaktów. Również brakteatów, bardziej standardowych jednak, dotyczyło wystąpienie Dagmar Grossmannovej, która przedstawiła analizę pochodzącego z końca XIII w. skarbu z Brna-Ivanovic.

Statystyczną analizą brakteatów typu Cach 820 zajął się za to Jan Štefan, potwierdzając tym samym ich podział na dwie grupy ze względu na wagę.

Kamil Smíšek opisał monetarne odkrycia dokonane w 2007 r. w okolicach późnogotyckiego kościoła św. Jakuba w Brnie, rozciągające się od dupondiusa Antonina Piusa po austriacki fenig Fryderyka V. Marek Budaj przedstawił natomiast analizę bezprecedensowego skarbu 131 lub 132 złotych monet zdeponowanego w XV w. w okolicach bratysławskiego zamku, a znalezione w 1904 r. Oprócz monet, których należałoby się spodziewać na tych terenach, węgierskich czy weneckich w depozycie tym znaleziono monety wyjątkowe w środkowej Europie: siedem nobli angielskich, nobel burgundzki Filipa I i dukat Zygmunta Luksemburskiego wybity w Norymberdze. Autor łączy tezauryzację z najazdem husytów z 1428 r. Czwartkowe obrady zakończył dr Ján Hunka, którego referat dotyczył skarbu ponad 500 austriackich, bawarskich i salzburskich monet pochodzącego z drugiej połowy XV w., a znalezione w 2007 r. w Želiezovcu koło Levic.

Ostatnią sesję konferencji rozpoczął Jan Štefan, który wygłosił referat na temat statystycznej analizy wagi brakteatów typu Cach 955 pochodzących z trzech różnych skarbów z Josefova, Bezuchova i Kyselovic. Ważne dla badań nad mennictwem śląskim okresu *Kipper und Wipper* okazało się wystąpienie Ladislava Nekvapila, a właściwie przedstawienie wniosków płynących z analizy skarbu ponad dwunastu tysięcy srebrnych monet, znalezione w

w 1968 r. w mieście Polička na czesko-morawskim pograniczu. Następnie dr Jan Boublík opowiedział o procesie projektowania i wykonywania prototypów monet w czasach pierwszej Republiki Czesosłowackiej. Kolejny referent, dr Federico Gambacorta przedstawił wyniki projektu katalogowania średniowiecznych i renesansowych monet włoskich z kolekcji Muzeum Narodowego w Pradze. Następnie Daniel Haas Kianička wygłosił referat na temat znalezisk medali na terenach Słowacji, a konferencję zakończył Jindřich Plazák mówiąc o nowych metodach dokumentacji monet.

Jak widać z powyższej relacji, dominowały tematy znalezisk monet antycznych i średniowiecznych, inne pozostały nieco w cieniu. Wśród monet starożytnych największe zainteresowanie referentów budziły monety celtyckie i rzymskie. Jeśli zaś chodzi o średniowieczników, to spora ich rzesza mówiła o brakteatach. Oprócz tematów samych znalezisk nie zabrakło też wyników opracowań numizmatów, które od dawna już wchodzi w skład muzealnych kolekcji oraz prezentacji projektów, które dopiero są w fazie planowania. Jako że konferencje z cyklu „Nálezy mincí od antiky po raný novověk / Münzfunde von der Antike bis die frühe Neuzeit“ są doskonałą okazją nie tylko dla poznania najnowszych odkryć numizmatów w Europie Środkowej, ale też do spotkań i wymiany doświadczeń numizmatyków regionu, dobrze stało się, że organizatorzy już zapowiedzieli następne spotkanie w 2014 r.

Kamil Kopij